

EL PLA DE LECTURA

Document de discussió

CURS 2006-07

Departament d'Educació
Barcelona, novembre de 2006

Elaborat per :

Isabel Solé Gallart

Índex

1. Presentació: Què és i què no és un pla de lectura	3
2. La biblioteca i el Pla de lectura	4
3. L'elaboració del Pla de lectura en el centre educatiu	5
3.1. LES CONDICIONS	6
3.1.1. <i>Condicions de partida</i>	6
3.1.2. <i>Lideratge participatiu</i>	6
3.1.3. <i>Voluntat transformadora</i>	6
3.2. LES ACTUACIONS A DESENVOLUPAR.	7
3.2.1. <i>L'anàlisi del punt de partida</i>	7
3.2.2. <i>L'establiment d'objectius</i>	10
3.2.3. <i>Planificació i seguiment de les actuacions</i>	11
3.2.4. <i>Avaluació de la concreció del Pla</i>	12
4. Consideració final.	13

1. Presentació: què és i què no és un Pla de lectura

En aquest document s'estableixen un conjunt de criteris que en darrer terme busquen dotar de sentit l'elaboració, en cada centre educatiu, d'un pla o projecte dirigit a incentivar el gust i la competència en lectura dels estudiants i del conjunt de la comunitat educativa. El Pla de lectura és un risc i una oportunitat.

Allò que no és un Pla de lectura

El Pla de lectura no és un document burocràtic, un document més que s'ha de tenir escrit perquè es demana;

El Pla de lectura no és una proposta homogènia, que es farà igual en els diversos centres d'un mateix context social;

El Pla de lectura no és una iniciativa d'un o dos docents que estan molt interessats per la lectura;

El Pla de lectura no és una aposta a curt terme, que es pensa, s'actua i dona resultats immediats;

Especialment, el Pla de lectura no consisteix en un conjunt d'actuacions que configuren un àmbit nou en la vida de l'escola.

Què és el Pla de lectura?

És una oportunitat per aprofitar tot el potencial dels centres educatius per promoure el gust per llegir, l'aprenentatge de la lectura i l'aprenentatge a través de la lectura.

És també una oportunitat per vincular l'aprenentatge i l'ús de la lectura a l'aprenentatge i l'ús tant de la llengua oral i l'escrita.

És una oportunitat per acostar-se a la lectura amb una mirada àmplia, que implica tots els docents de totes les etapes; per vincular l'aprenentatge de la lectura al treball curricular i disciplinar i el gust per llegir no solament a la ficció, sinó també al gust per conèixer i saber.

És una oportunitat perquè els centres educatius esdevinguin contextos de lectura, escriptura i aprenentatge, oberts a tots els textos i als formats diversos en què es presenta la informació.

És un compromís amb l'equitat i l'excel·lència, atès que ambdues propietats requereixen que tots puguin llegir i assolir una competència en lectura que permeti gaudir i utilitzar-la per aprendre de manera autònoma.

És un projecte ambiciós, que exigeix lideratge i la participació implicada de docents dels diversos cicles i etapes educatives. Aspira a fer dels centres educatius contextos lletrats, on es llegeix i s'escriu amb finalitats diverses, i ho fan tots i totes, docents i estudiants.

El pla de lectura busca que cada alumne tingui l'oportunitat de gaudir llegint, assolixi el domini de les habilitats lingüístiques i esdevingui un usuari competent i crític de les TIC. És un compromís amb la cohesió de la comunitat educativa, perquè vol proporcionar a cadascun l'oportunitat d'establir una bona relació amb la lectura. Addicionalment, promou un conjunt de valors, com el respecte a les opinions diverses, el respecte pel coneixement i el sentit crític; i actituds, com les que porten a saber trobar en un mateix, en les possibilitats que ofereixen llegir, escriure, parlar; la satisfacció del temps d'oci, la capacitat de pensar i projectar una mirada personal, i alhora contrastada, sobre la realitat.

2. La biblioteca i el Pla de lectura

La biblioteca és un element central de l'escola i per tant del Pla de lectura que s'hi vulgui dur a terme. De la mateixa manera que no es concep el Pla com una iniciativa més, que s'afegeix al treball que ja duu a terme el centre en relació al currículum, la biblioteca no és una activitat més, un espai afegit, un tafaforats d'horari. La biblioteca de centre –i les potencials extensions que pugui tenir a les aules, o als passadissos– compleix una quàdruple funció:

- Possibilitar la trobada dels diferents membres de la comunitat educativa amb els llibres, la ficció, el coneixement; la possibilitat d'aprendre a gaudir llegint, sabent, coneixent.
- Esdevenir un centre de documentació i de recursos per a totes les activitats educatives que es duen a terme als centres. Connectar els recursos del

centre amb els recursos d'altres biblioteques a través de les xarxes telemàtiques.

- Esdevenir un centre de trobada entre l'usuari i el coneixement exposat en els diversos formats que permeten depassar les limitacions del llibre de text que sovint es converteix en l'eina bàsica per a la transmissió escrita de la informació.
- Esdevenir un centre de formació d'usuaris de biblioteques, i de l'ús de les tecnologies que aquestes ofereixen.

3. L'elaboració del pla de lectura en el centre educatiu

L'elaboració del Pla de Lectura constitueix un objectiu i una de les línies d'actuació preferents que contemplen els Programes d'Innovació Educativa (Programa de Biblioteques Escolars). Però sobretot, pensar en un Pla de lectura (és a dir, en com s'entén, com s'ensenya i com s'assegura que tothom l'aprengui) és una exigència ineludible per a qualsevol institució educativa, atès que el compliment de les finalitats formatives no es pot assolir quan la formació lectora dels estudiants no està assegurada en el màxim nivell d'excel·lència. La formació lectora implica diferents nivells d'aprenentatge i ús de la lectura (des dels bàsics, que permeten saber què diu un text senzill, fins als més sofisticats, que comporten la reflexió, la valoració crítica del que es llegeix i la transformació conceptual) que requereixen actuacions al llarg de tota l'escolaritat i des de les diverses disciplines. Ha de quedar clar que ensenyar a llegir no és quelcom que afecti un cicle determinat de l'EP, sinó una finalitat d'abast ampli que concerneix l'escolaritat obligatòria i la no obligatòria, des del parvulari a la universitat.

La concreció del Pla de Lectura requereix unes condicions i implica determinades actuacions. Ambdós aspectes s'analitzen a continuació.

3.1. Les condicions

3.1.1. Condicions de partida.

Impulsar un Pla de Lectura exigeix un conjunt de condicions relatives a la dotació de recursos econòmics i humans, a l'existència d'un marc més ampli que doni cobertura i sentit a les accions que es duen a terme en un centre específic, assessorament, formació i avaluació. En el benentès que aquestes condicions seran convenientment considerades per l'Administració educativa, convé dirigir la mirada a les condicions necessàries en els propis centres, de manera que l'elaboració, concreció i millora del Pla de lectura sigui viable.

3.1.2. *Lideratge participatiu*

Entre les condicions, una que és considerada com decisiva fa referència a la necessitat que el Pla de Lectura sigui impulsat per instàncies de direcció i coordinació educativa del centre, amb la participació de docents dels diversos cicles i etapes que el componen. És imprescindible que es constitueixi un equip compromès, amb capacitat de presa de decisions i amb coneixement de l'estructura i el funcionament del centre, capaç de liderar i alhora de concitar consens i voluntat al voltant d'un projecte d'aquestes característiques, l'èxit del qual es troba supeditat al convenciment i implicació dels docents, en primera instància, i del conjunt de la comunitat educativa, en una perspectiva més àmplia.

3.1.3. *Voluntat transformadora*

Portar a terme una acció educativa dirigida a assegurar les oportunitats a fi que tot l'alumnat pugui aprendre a llegir té més a veure amb la transformació de determinades creences i pràctiques que no amb l'acumulació o afegit d'activitats o propostes que poden ser molt interessants, però que sovint tenen un abast restringit perquè les innovacions no es dirigeixen a allò que és crucial i vertebrador en aquest tema: què fem perquè tots aprenguin a llegir? Com intervenim quan detectem determinades dificultats en el procés? Tenim instruments per fer aquesta detecció?

Com ens plantejem continuar ensenyant a llegir quan ja s'han après les beceroles? Quines actuacions portem a terme per tal que el gust per la lectura no solament es creï, sinó que no decaigui? Per dur a terme un Pla de Lectura cal plantejar-se aquests i d'altres interrogants, que toquen, per dir-ho així, el nucli de la qüestió.

3.2. Les actuacions a desenvolupar.

3.2.1. L'anàlisi del punt de partida.

Saber d'on es parteix és un requisit per tal que el camí que es proposa de recórrer sigui viable, atractiu, abastable i transformador. No resulta senzill, en l'àmbit de la lectura, establir els paràmetres que poden facilitar una anàlisi del punt de partida, especialment si el que es vol assolir és un coneixement no estrictament quantitatiu, sinó també qualitatiu. Malgrat que possiblement els indicadors seran parcials, i que amb freqüència ens donaran més dades quantitatives que qualitatives, val la pena esmerçar els esforços en aquesta primera actuació. L'anàlisi a la qual es fa referència necessàriament ha de proporcionar informació i facilitar la reflexió sobre dimensions crucials de la infraestructura i funcionament d'un centre en allò relatiu a la lectura. Són les dimensions que apareixen a "*Lectura: dimensions crítiques per a l'anàlisi i la intervenció*" amb què caldrà incidir en les accions que es planifiquin:¹

"Lectura: dimensions crítiques per a l'anàlisi i la intervenció"

- a) La biblioteca escolar: recursos i funcionament
- b) L'oferta de lectura que fa el centre vinculada al desenvolupament "ordinari" del currículum: què es proposa de llegir (per a l'educació literària, l'adquisició de coneixements, la formació científica...). Quins textos es proposa de llegir, i en quins percentatges (llibre de text, textos autèntics...). Quan i on es preveu que es llegeixin aquests textos.
- c) L'oferta de lectura que fa el centre vinculada al desenvolupament "extraordinari" del currículum: setmana literària, jocs florals, i d'altres activitats que de manera central o lateral afectin la promoció de la lectura.

¹ Alguns indicadors d'aquest guió caldria precisar-los mitjançant la consulta a especialistes, i, suposant que es considerin interessants, facilitar instruments que afavoreixin l'obtenció de les dades i la seva anàlisi.

- d) L'aprofitament de la biblioteca com a centre de recursos per a l'aprenentatge: nombre i tipus de situacions [de temes, de seqüències didàctiques] en què els tutors o els docents d'una àrea curricular i el grup classe treballen a la biblioteca buscant i/o elaborant informacions necessàries per al desenvolupament d'un tema o seqüència didàctica. Nombre i tipus de situacions en què les propostes de l'aula "conviden" els estudiants a buscar informació addicional a la que proporciona el llibre de text (pot resultar indicatiu expressar, més que el nombre absolut d'aquestes situacions, el percentatge que poden suposar)
- e) Els perfils lectors dels alumnes dels diferents cicles i etapes, tenint en compte: la quantitat d'obres que llegeixen –lectura autònoma i lectura proposada–; la diversitat de lectures, quan tenen l'oportunitat d'optar; la freqüència amb què consulten obres a la biblioteca amb finalitat d'aprenentatge, o per resoldre treballs escolars.
- f) El rendiment en lectura dels alumnes dels diferents cicles i etapes, tenint en compte l'avaluació continuada que en fan els docents així com la que es desprèn de proves externes.
- g) El rendiment en lectura del centre: assoliment de les expectatives en lectura en els diversos cicles i etapes; per exemple²

CICLE	APRENDRE A LLEGIR	GAUDIR DE LA LECTURA	LLEGIR PER APRENDRE
	Objectius esperats// Intensitat de la intervenció // Grau d'assoliment	Objectius esperats// Intensitat de la intervenció // Grau d'assoliment	Objectius esperats// Intensitat de la intervenció // Grau d'assoliment

Actuacions davant de les dificultats

Grau de satisfacció dels docents amb el foment de la lectura al centre. Grau de satisfacció dels estudiants amb el tractament de la lectura al centre.

- h) Els hàbits de lectura dels alumnes en l'àmbit familiar, i els de la pròpia família.

² Aquest aspecte, com d'altres en aquest document, són difícils d'entendre sense una exposició de la concepció sobre la lectura, el seu aprenentatge i el seu ensenyament que es troba subjacent a la redacció. S'haurà de decidir de quina manera es facilita l'accés a aquests supòsits.

- i) Els hàbits de lectura dels docents. Els docents com a lectors en el centre educatiu.
- j) Els recursos de lectura que ofereix el barri o el municipi si és el cas, i el grau en què són utilitzats pel propi centre.

L'anàlisi del punt de partida es pot focalitzar en algun/s d'aquests indicadors, i anar-hi més a fons, però és recomanable, per tenir una idea general de com es funciona en relació a la lectura, fer una prospectiva i una reflexió que incorpori una visió ampla, que doni compte dels diversos elements cointervinents en el tractament de la lectura en un centre, i de les seves interrelacions.

Algunes d'aquestes informacions podran ser molt precises i acurades, i d'altres més estimatives. L'important és que permetin identificar els punts forts i els punts febles de la lectura al centre en el sentit més ampli i sistèmic possible. Pot ser que una biblioteca es trobi bastant ben dotada, però alhora que siguin molt poques les activitats curriculars que la prenen com a recurs de manera explícita i sistemàtica. O pot ser també que en un centre es facin esforços molt importants en ocasió dels jocs florals, per exemple, però que l'educació literària més ordinària estigui més desassistida.

Les dades que sorgiran d'aquesta anàlisi seran sense cap dubte interessants; sempre és útil examinar amb una certa cura, més enllà de les impressions i les intuïcions, allò que passa. Tanmateix, el més interessant és mirar de comprendre per què passa el que passa, establir relacions entre les dades que ofereixen diversos indicadors. Per assolir aquesta perspectiva més explicativa pot ser d'utilitat comptar, a més de l'anàlisi que en fan els propis docents, amb una mirada més distanciada que, o bé des de l'assessorament, o bé com a contingut d'un procés de formació, ajudi a ubicar i a explicar el punt de partida del centre en relació a la lectura.

3.2.2. L'establiment d'objectius.

Els objectius del Pla de lectura formen part dels objectius de les diverses etapes, cicles, àrees i assignatures de l'educació no obligatòria i obligatòria. Aquestes instàncies contempnen finalitats relacionades amb la lectura, l'escriptura i l'aprenentatge, i són aquests els eixos bàsics del pla.

Ara bé, l'anàlisi realitzada en el punt de partida (2.1. *“Lectura: dimensions crítiques per a l'anàlisi i la intervenció”*) permet identificar aquells àmbits, àrees o instàncies en què sigui necessari intervenir de manera específica. Tenint en compte ambdós aspectes, els objectius del Pla de lectura que convindria posar sobre el paper poden consistir en una concreció i especificació d'aquells objectius en relació a la lectura (i la composició escrita) que el centre es proposa per als seus diferents cicles i etapes, sense perdre de vista l'anàlisi duta a terme en les diverses dimensions que hem retingut, proposant finalitats específiques per a aquelles dimensions en què es vulgui incidir de manera particular. D'aquesta manera, es progressarà en una perspectiva que no perdi de vista les finalitats generals del treball de lectura al llarg de l'escolaritat i alhora des de l'especificitat de cada centre (les seves debilitats i les seves febleses).

Els objectius haurien de ser concrets i abastables, i alhora permetre una actuació des de diverses bandes; segurament és més important establir petites fites, però en relació a un conjunt d'aspectes o dimensions – biblioteca, proposta d'activitats d'aula que convidin a llegir per aprendre, pensar els diferents textos que cal aprendre a llegir al llarg de l'escolaritat, pensar com involucrar les famílies en la lectura, o com aconseguir que els adolescents no defugin la lectura-, que fixar-se en un únic aspecte. La lectura és una qüestió de centre i, si s'aborda només des d'una de les seves instàncies, es corre el perill que les altres, que també hi estan involucrades, considerin que el treball ja es fa en un altre context.

Per acabar, els objectius poden fer referència a qualsevol dels aspectes que hem fet servir per analitzar el punt de partida, i poden ser d'un abast més ample i global o més específic.

3.2.3. Planificació i seguiment de les actuacions

La planificació i el seguiment de les actuacions del Pla de Lectura, en l'àmbit intern, correspon a la instància que el lidera, i que ha de ser capaç de combinar aquest lideratge amb l'impuls de la participació efectiva dels docents i de la comunitat educativa, quan sigui el cas. Es tracta d'un treball, sobretot, facilitador per a l'actuació dels altres, en el sentit que clarifica objectius i actuacions, possibilita el coneixement del que es fa des de diverses instàncies, i incorpora les informacions necessàries per decidir si el camí endegat és l'adequat o si convé redreçar-lo. Aquesta instància és també la interlocutora amb els serveis d'assessorament, de formació i d'inspecció per tot allò relatiu al Pla de Lectura.

Moltes de les actuacions necessàries per a la concreció del Pla de Lectura troben el seu àmbit de planificació i avaluació en el context de les reunions de cicle, de departament, o en les comissions de coordinació pedagògica, perquè formen part d'allò que és quotidià i habitual, i que a través del Pla de lectura aconseguim que rebí més atenció. Aquest és el cas de totes les intervencions que han de fer vincular la visita i treball efectiu a la biblioteca amb les propostes didàctiques. Aquest és un treball importantíssim perquè, com és obvi, si els estudiants (i els docents) en tenen prou amb el llibre de text per anar seguint les classes, difícilment els estudiants (i tampoc els docents) sentiran la necessitat de relacionar-se amb el coneixement que poden trobar a la biblioteca. D'altres actuacions poden requerir instàncies més específiques de planificació, treball i avaluació (comissió de biblioteca...).

Les actuacions en què es concreta el Pla de Lectura podran referir-se, preferentment, a alguns dels àmbits que es desprenen del guió "*Lectura: dimensions crítiques per a l'anàlisi i la intervenció*" en el sentit en què estan descrits o bé en un nivell més fi d'especificació. A tall d'exemple, pot ser d'utilitat senyalar l'àmbit, una sintètica descripció del punt de partida en què es troba el centre, els objectius als quals es vol tendir i les actuacions previstes per assolir-lo. Per exemple:

DIMENSIÓ	PUNT DE PARTIDA	OBJECTIU A ASSOLIR	ACTUACIONS	INDICADORS D'ASSOLIMENT
L'aprofitament de la biblioteca com a centre de recursos per a l'aprenentatge: nombre i tipus de situacions [de temes, de seqüències didàctiques] en què els tutors o el docents d'una àrea curricular i el grup classe treballen a la biblioteca buscant i/o elaborant informacions necessàries per al desenvolupament d'un tema o seqüència didàctica.	<p>Aprofitament escàs (no arriba a un 15 % del temes que es treballen, amb diferències en els cicles de l'EP).</p> <p>S'identifica que el treball consisteix més en consultar informació que en aprendre a buscar-la, valorar-la i citar-la.</p>	<p>Incrementar l'aprofitament de manera progressiva, per passar com a mínim a un 30% dels temes en un curs, i a fer-ne un recurs corrent al llarg dels 3 anys propers.</p> <p>Incorporar com a part del treball l'ensenyament i aprenentatge dels criteris per a buscar informació i citar-la.</p>	<p>Proposar, en relació al treball dels diversos temes, demandes que impliquin la consulta de diverses fonts documentals i la integració d'aquestes informacions. Fer propostes globals que permetin rendibilitzar el treball i li donin sentit.</p>	<p>Existència d'aquest tipus de demandes en la planificació dels temes en els nivells en què s'hagi concretat el treball.</p> <p>Existència efectiva d'aquest tipus d'actuació a la pròpia biblioteca.</p> <p>Existència d'intervencions dirigides a mostrar als alumnes procediments de consulta d'informació.</p> <p>.....</p>
XXXXXXX				

Un document d'aquestes característiques podria ser útil tant per planificar com per avaluar la concreció del Pla de Lectura.

3.2.4. Avaluació de la concreció del Pla

El Pla ha d'estar sotmès a una avaluació formativa i especialment formadora, que permeti anar-lo ajustant, en el seu disseny i en la seva concreció. Aquesta avaluació correspon a tots els docents que hi estan implicats, i ha d'estar dirigida per la instància que lidera el Pla de Lectura. El Pla s'avaluarà també a través dels mecanismes que l'Administració disposa.

4. Consideració final.

Com s'ha dit al començament d'aquest document, el Pla de Lectura no ha de ser entès com un document burocràtic, sinó com una eina que estableixi les fites i permeti una dinàmica de treball flexible i alhora rigorosa que permeti assolir-les. En l' anàlisi i reflexió sobre el punt de partida, en l'establiment d'objectius i de les actuacions per aconseguir-los és menys important la formalització que la seva utilitat.

